

Романюк Іван (м. Вінниця)

Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та культури України
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Пачос Юлія (м. Вінниця)

Аспірантка кафедри історії та культури України
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.
pachosiu@ukr.net
УДК: 130.2

ФЕСТИВАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЛЬЩІ ЯК ЕЛЕМЕНТ МИСТЕЦЬКОЇ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ СПІВПРАЦІ ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Розглянуто найбільші фестивали української культури в Польщі початку ХХІ ст., їх формати, складові та напрями, а також проаналізовано участь у них колективів та музикантів з України. З'ясовано значення проведення таких фестивалів як для підтримки культурних традицій та зв'язків з батьківщиною української національної меншини в Польщі, так і для ознайомлення пересічних поляків з традиційними та сучасними зразками українського мистецтва. Автори визначають роль та місце фестивалів української культури в Польщі в культурній українсько-польській співпраці та налагодження міжлюдських контактів на початку ХХІ ст.

Ключові слова: *Україна, Польща, фестиваль, дні культури, українська меншина..*

У сучасній системі міждержавних зв'язків значну частину займають міжкультурні зв'язки держав. Часто культурне співробітництво стає головним інструментом налагодження відносин з іншими державами. Так, для Польщі та України, спільна історія яких нараховує багато конфліктних, часто трагічних, подій, що досі впливають на двосторонні відносини та зовнішню політику обох країн, культура є тією нейтральною сферою примирення українців і поляків, налагодження державних та міжлюдських контактів, а також засобом промоції національних культур та підтримки своїх діаспор. Культурна співпраця між обома державами провадиться у різних напрямках, та однією з наймасовіших та наймасштабніших форм культурного українсько-польського співробітництва є проведення фестивалів та культурно-мистецьких акцій, під час яких є можливість одночасно великій кількості людей долучитись до української та польської культур. Зокрема, фестивали української культури у Польщі є дієвим способом підтримки української національної меншини у Польщі

як з боку української влади, так і польської, а ще такі фестивалі дозволяють пересічним полякам ближче пізнати східного сусіда та подолати існуючі етностереотипи.

На сьогодні практично відсутні дослідження сучасного українського фестивального руху в Польщі. Праці В.В. Лишко¹ та Т.М. Тоценко², а також монографія Л.В. Стрільчук та В.В. Стрільчука³ містять окремі та фрагментарні відомості про фестивалі української культури в Польщі в 1990-х — на початку 2000-х рр. У статті А.В. Васюка⁴ розкрито роль в українсько-польському культурному співробітництві одного з найбільших фестивалів української культури «Українська весна» у Познані (2008–2009 рр.). Окремі відомості стосовно досліджуваної проблематики можна відшукати в періодичній пресі організацій українців, що проживають в Польщі. Авторами були залучені неопубліковані матеріали відділу наукового аналізу та узагальнення інформації Інформаційного центру з питань культури та мистецтва Національної парламентської бібліотеки України Міністерства культури України. Зокрема, це матеріали диференційованого забезпечення процесу керівництва «Про культурне співробітництво України з зарубіжними країнами».

Метою даної статті є спроба проаналізувати український фестивальний рух в Польщі з початку ХХІ ст. Мета визначила такі завдання: дослідити основні та найбільші фестивалі української культури в Польщі, охарактеризувати культурну складову таких фестивалів, участь у них колективів та митців з України, а також визначити місце фестивалів української культури в Польщі в культурній українсько-польській співпраці та налагодження міжлюдських контактів на початку ХХІ ст.

Фестивалі української культури в Польщі проходять в різних форматах: музичних, фольклорних, дитячих, днів культури, днів добросусідства на кордоні. Вони готуються як за участю української національної меншини у Польщі, так і профільних міністерств України та Польщі, місцевих органів влади, неурядових організацій, фондів та відомств.

Найстарішим фестивалем є фестиваль української культури у Польщі, який було започатковано Об'єднанням українців у Польщі (ОУП) у 1967 р. з метою популяризації української культури на теренах Польщі шляхом участі у ньому українських художніх колективів з України та інших держав. Мета заходу залишається протягом багатьох років незмінною — це презентація культурних надбань української меншини та сучасних зразків культури з України.

В період з 2000 по 2012 рр. було проведено 5 фестивалів української культури з супровідними заходами, які відбувались за підтримки прем'єр-міністрів Польщі та України. Так, у 2000 р. фестиваль у Сопоті тривав три дні, впродовж яких на легендарній сцені «Лісової опери» виступили понад 800 виконавців з України, Польщі, Словаччини та Канади⁵.

XVII фестиваль української культури 2003 р. наголошував на неповторності та своєрідності звичаїв, обрядів, ремісництва, пісень, танців, мови й побуту українських гірських жителів Карпат, тобто гуцулів, лемків, бойків і буковинців. Крім фольклорних капел з України та Польщі, виступили на фестивалі й представники сучасної вітчизняної сцени: Росава, гурти «Перкалаба» та «Океан Ельзи». У супровідних заходах Сопоту-2003 відбулись концерти української духовної класичної і церковної музики, семінар «Культура в медіа — польський та український досвід», літературний вечір за участю Ю. Іздрика та Т. Прохаська⁶.

У рамках відзначення Року України в Польщі, 9–10 липня 2005 р. відбувся XVIII фестиваль української культури під почесним патронатом президентів Польщі та України. У Сопоті своє мистецтво продемонстрували понад 100 виконавців з Києва, Харкова, Львова та інших міст України⁷. Заключним акордом фестивалю став гала-концерт за участю Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Г.Г. Верьовки.

В рамках XIX фестивалю української культури, 12–13 липня 2008 р. відбулося кілька заходів, зокрема, концерт, присвячений пам'яті жертв Голодомору⁸. Почесний патронат заходу знову здійснювали президенти України та Польщі.

Упродовж XX ювілейного фестивалю української культури в Республіці Польщі презентувалася українська хорова та естрадна музика, фольклор, інші жанри мистецтва. На фестиваль було запрошено два колективи з України: Національну заслужену академічну капелу бандуристів ім. Г. Майбороди та Буковинський державний ансамбль пісні і танцю, які виступили у м. Кошалін та дали майстер-класи⁹.

Отож, фестиваль української культури у Польщі не втратив своє значення для збереження культурної спадщини та національної тотожності українців, а також промоції української культури у польському суспільстві.

Сьогодні найбільшим культурологічним заходом української тематики в Польщі та у Центрально-Східній Європі є наймолодший фестиваль української культури в Польщі «Українська весна», що існує з 2008 р. Його ініціатором був Почесний консул України у Познані Лукаш Горовський, якого 2011 р. не стало, але його традиції продовжує познанське громадсько-культурне товариство «Польща-Україна» за підтримки Почесного Консульства України у Познані і Посольства України в Республіці Польщі. Почесний патронат над проектом здійснює Міністерство культури України. Мета «Української весни» в Познані — максимально та всебічно відобразити українське мистецтво, яке було б цікавим пошановувачам будь-якого віку та статусу, а також популяризувати українську культури серед європейців.

У рамках першого фестивалю відбулося 16 акцій різного характеру, що репрезентували полякам українське мистецтво у всіх його вимірах: живопис, кінематограф, театральне мистецтво, література та музика¹⁰. У травні 2009 р. фестиваль «Українська весна» проходив вдруге. Треба відзначити, що заходи фестивалю відбувалися в дуже цікавих та важливих місцях. Наприклад, виставка робіт українського скульптора Борецького проходила в Археологічному музеї; рок-гурти виступали у дворі місцевого замку; зустрічі з гостями фестивалю Б. Ступкою та Є. Гофманом — у кав'ярні при редакції «Газети Виборчої»¹¹.

Третій фестиваль національної культури «Українська весна» стартував 18 травня 2010 р. та розпочався концертом української класичної музики у виконанні Національного ансамблю солістів «Київська камерата». З українського боку у заході також брали участь Донецький академічний державний театр опери та балету ім. А. Солов'яненка, чоловічий хор «Благовіст» зі Львова, гурт «Voo Voo» та джазовий квартет В. Соляника. Під час фестивалю відбулися вечори української літератури і поезії за участю Ю. Андруховича, Н. Білоцерківець, В. Соболь, О. Голуб, авторська зустріч з М. Матіос та інші цікаві події¹².

У програмі «Української весни — 2011» були концерти класичної та розважальної музики, виступи танцювальних колективів. Того року географія фестивалю охопила шість польських міст: Познань, Лешно, Гнезно, Шамотули, Курнік, Ридзина¹³. У заходах брали участь: камерний хор «Київ», гурт «Козацька Хорєя», театр «Арабески», автентичний сільський колектив «Бабине літо», гурт «Собаки в космосі», письменник С. Жадан. Національний академічний оркестр народних інструментів України з 16 по 20 травня 2012 р. брав участь у фестивалі української культури «Українська весна», який проходив у містах Познань, Лешно, Глогув¹⁴.

Союз українців Підляшшя щорічно організовує декілька фестивалів та мистецьких імпрез української культури. Щорічно восени проходить фестиваль української культури «Підляська осінь», в яких з України беруть участь виконавці народної та естрадної музики з Рівного та Луцька. Впродовж останніх десяти років Підляшшя перестало бути регіоном, у якому українське населення духовно ізольоване не лише від України, а й від інших українських громад у Польщі.¹⁵ Натомість завдяки фестивалю тут виник живий осередок культурного та національного відродження.

«Український молодіжний ярмарок» — імпреза, яка щороку влаштовується в Гданську Організацією українців в Польщі (ОУП) та Союзом української незалежної молоді. Фестиваль живе із 1977 р. та приймає кожного року кількості молодих українців з усієї Польщі, для яких це нагода зустрітися, поспілкуватися, послухати наживо українську музику.

Переважно на фестивалі виступають українські гурти з Польщі, але впродовж останніх десяти років серед гостей з України були популярні гурти: «Плач Єремії», «Кому Вниз», «Мандри», «Скрябін», «Друга ріка», «Горгішелі», «Фліт», «Тартак» та чимало інших.

Найбільший щорічний лемківський етнографічний фестиваль «Лемківська Ватра» об'єднує лемківське середовище з Польщі, України, Словаччини, Хорватії, Сербії, Канади, США та інших країн світу з 1982 р. в польському селі Ждиня. Протягом останніх дванадцяти років «Лемківська ватра» підтримується не тільки польською владою та громадськими організаціями українців та лемків в Польщі, а й офіційною владою України — фестивалі відбуваються за підтримки Міністерства культури України. А у 2007 р. у відкритті «Лемківської ватри» взяв участь президент України В. Ющенко¹⁶. Особливістю ювілейного XXX свята лемківської культури «Лемківська ватра-2012» стало те, що він проходив за почесного патронату президентів України та Польщі.

Доброю традицією впродовж довгого часу залишається відзначення днів української культури в Польщі, що проводяться ОУП в місцях компактного проживання українців та спрямовані на підтримку духовності та культури українців Польщі. У Вармінсько-Мазурському та Західнопоморському воєводствах з року в рік проходять дні української культури в Щецині, Венгожево, Гіжицьку, Ольштині та інших за підтримки місцевої влади. Гостями днів кожного року стають музичні колективи, танцювальні ансамблі, естрадні виконавці з України.

Серед заходів організованих трьома відділами ОУП у Вармінсько-Мазурському воєводстві найбільше людей збирають імпрези організовані під відкритим небом: «Ніч на Івана Купала» в Круклянках, «Зустрічі Пограниччя» в Глембоцьку, Міжнародні фестивалі дитячих фольклорних колективів національних меншин, щорічні відкриття сезону української культури в Срокові, Український роковий огляд, Міжнародний фестиваль купальської ночі, а також концерт «Українська культура здалека і зблизька» у Венгожеві, Дитячий фестиваль української культури в Ельблонзі. Дні української культури у різних містах Польщі популяризують та просувають культуру українського народу серед поляків та європейців, підтримують та сприяють формуванню культурної ідентичності українців Польщі, розширюють та множать людські контакти.

З початку 2000-х рр. з'явилась нова форма проведення фестивалів в Україні та Польщі — Європейські дні добросусідства на українсько-польському кордоні. Вперше прикордонні урочистості відбулися в 2004 р. під назвою «Транскордонний діалог польської та української культур», наступні відбувались під схожими гаслами, що підкреслювали мету зустрічей — розвиток культурної взаємодії, об'єднання жителів прикор-

донних регіонів, подолання стереотипів. У 2010–2012 рр. Дні добросусідства проходила у декілька етапів. Дев'яті Дні європейського добросусідства проходили в рік проведення Євро-2012 і стали наймасовішими за всю історію прикордонних урочистостей. У рамках Днів добросусідства відбуваються форуми та конференції транскордонної співпраці, музично-мистецькі дійства, екуменічні молитви, футбольні матчі, кулінарні пікніки з традиційною кухнею, ярмарки народних ремесел, майстер-класи, інтеграційні заходи для дітей та молоді та ін.

Фестиваль «Україна в центрі Любліна» — щорічне дійство, котре відбувається в Любліні з 2008 р., з'явилося як ініціатива студентів та української меншини в польському місті Люблін, а також поляків, зацікавлених Україною. Це культурний форум, де сучасна українська культура постає перед глядачем у різних проявах: театральні вистави, кіноперегляди, фотовиставки та художні майстерні. Організаторами виступають Фонд духовної культури пограниччя (м. Люблін), Генеральне Консульство України в Любліні, Управління Міста та Управління Маршалківського Люблінського воєводства. Впродовж декількох останніх років фестиваль відбувається під патронатом Надзвичайного і Повноваженого Посла в Республіці Польщі — Маркіяна Мальського¹⁷.

Фестиваль «Україна, VIVA!» у Вроцлаві, що проходить з 2000 р., є однією з найбільших мистецьких акцій, яка просуває українську культуру у Вроцлаві та Польщі. Ідея фестивалю, що триває кілька днів восени або на початку зими, належить Колегіуму Східної Європи ім. Яна Новака-Єжеранського та відбувається за підтримки Посольства України в Польщі. Головною метою фестивалю є презентація української культури у різних мистецьких напрямках. За 11-річну історію фестивалю на майданчиках Вроцлава відбувались різні мистецькі події: виступи різножанрових музичних колективів («Пікардійська терція», ТНМК, «Очеретяний кіт», камерний оркестр «Віртуози Львова» та ін.), театральні перфоманси (Львівський театр ім. Леся Курбаса, Львівський національний театр ім. М. Заньковецької, театр «Небо» та «Воскресіння»), зустрічі з письменниками, поетами, перекладачами, істориками (Ю. Андрухович, Б. Осадчук), виставки художників, фотографів, народних майстрів, кінопокази українських стрічок, як класики кіно, так і стрічок останніх років¹⁸.

З 2009 р. щорічним заходом став фестиваль української культури з екологічним спрямуванням «Еколомія», що проводиться в місті Гурове Ілавецьке Вармінсько-Мазурського воєводства. Реалізацію фестивального дійства взяли на себе Центральноевропейський центр освіти молоді в Гурові Ілавецькому та місцевий Комплекс шкіл з українською мовою навчання. «Еколомія» має велике економічне, суспільне та громадянське

значення тому, що впливає не лише на інтеграцію поляків та інших національностей, але й популяризує і підтримує традиції. Крім музичних, спортивних та розважальних заходів, проводяться екологічні. Наприклад, люди приносять старі, непотрібні електронні прилади, натомість організатори дають саджанці рослин¹⁹. Впродовж чотирьох років фестиваль відвідали аматорські колективи з України, Польщі, Росії та Литви.

Отже, фестивалі української культури в Польщі з початку XXI ст. перестають бути виключно культурно-мистецькими заходами, з кожним роком до них привносять нові складові: спортивні, гастрономічні, екологічні, що сприяє підтримці української національної меншини в Польщі, пізнанню України, її культури, зокрема сучасної, подоланню стереотипів та формуванню позитивного іміджу українців серед поляків. Подальшого дослідження в контексті культурної співпраці України та Польщі потребує польський фестивальний рух в Україні, а також спільні музичні заходи.

Романюк Іван (з. Вінниця)

Доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой истории и культуры Украины Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского.

Пачос Юлія (з. Вінниця)

Аспирантка кафедры истории и культуры Украины Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского.

Фестивали украинской культуры в Польше как элемент художественного украинско-польского сотрудничества начала XXI в.

Рассмотрены крупнейшие фестивали украинской культуры в Польше начала XXI в., их форматы, составляющие и направления, а также проанализировано участие в них коллективов и музыкантов из Украины. Авторы определили роль и место фестивалей украинской культуры в Польше в культурном украинско-польском сотрудничестве и налаживании контактов между людьми в начале XXI в.

Ключевые слова: *Украина, Польша, фестиваль, дни культуры, украинское меньшинство.*

Romanuk Ivan (Vinnytsia)

Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Ukrainian History and Culture at the Mychajlo Kotsiubynskij Vinnytsia State Pedagogical University.

Pachos Yulia (Vinnytsia)

Postgraduate student of the Department of Ukrainian History and Culture at the Mychajlo Kotsiubynskij Vinnytsia State Pedagogical University.

The Festivals of Ukrainian Culture in Poland as Part of the Artistic Ukrainian-Polish Cooperation at the Beginning of XXI Century

The article deals with the biggest festivals of Ukrainian culture in Poland at the beginning of XXI century, their formats, elements and directions and participation of groups and musicians from Ukraine in these events is analyzed. The authors define the role and place of

the Ukrainian cultural festivals in Poland in the cultural Ukrainian-Polish cooperation and establishing contacts between people at the beginning of the XXI century.

Keywords: *Ukraine, Poland, a festival, days of culture, the Ukrainian minority.*

¹ Лишко В.В. Українсько-польські зв'язки в галузі культури 1991–1999 рр. / Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01. — К., 2002. — 16 с.

² Тоценко Ж.М. Співпраця в галузі культури як складова українсько-польських гуманітарних відносин / Автореф. дис. канд. іст. наук: 26.00.01. — К., 2012. — 16 с.

³ Стрільчук Л.В., Стрільчук В.В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва. — Луцьк: Волинські старожитності, 2013. — 258 с.

⁴ Васюк А.В. Фестивалі «Українська весна» у контексті розвитку українсько-польських культурних відносин // Слов'янський вісник: Збірник наукових праць. Серія «Історичні та політичні науки». — Вип. 8. — Рівне: РІС КСУ, 2009. — С. 124–127.

⁵ Павлів В. Козацька «чайка» на гданському узбережжі, або Три дні української культури в Сопоті // Політика і культура. — 2000. — № 26 (61). — 18–31 липня. — С. 36.

⁶ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами за червень 2003 року: Інформаційна довідка. — К., 2003. — С. 21.

⁷ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами за липень 2005 року: Інформаційна довідка. — К., 2005. — С. 2.

⁸ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами за липень 2008 року: Інформаційна довідка. — К., 2008. — С. 9–10.

⁹ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у липні 2011 року: Інформаційна довідка. — К., 2011. — С. 4.

¹⁰ Васюк А.В. Вказана праця. — С. 124.

¹¹ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у травні 2010 року: Інформаційна довідка. — К., 2010. — С. 3–4.

¹² Там само. — С. 4.

¹³ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у травні 2011 року: Інформаційна довідка. — К., 2011. — С. 7.

¹⁴ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами у травні 2012 року: Інформаційна довідка. — К., 2012. — С. 9.

¹⁵ Парфінюк А., Лабович Л. Двадцятье осіннє святкування українців Підляшшя // Над Бугом і Нарвою. — 2011. — № 6. — С. 13.

¹⁶ Про культурне співробітництво України із зарубіжними країнами за липень 2007 року: Інформаційна довідка. — К., 2007. — С. 11.

¹⁷ У м. Любліні розпочався фестиваль «Україна в центрі Любліна» [Електронний ресурс] // Новини. Офіційний сайт Посольства України в Республіці Польща. — Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/4114-u-mlyublin-rozpochavsvya-festivaly-ukrajina-v-centri-lyublina>

¹⁸ Віва Україна [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Консульства України у Вроцлаві. — Режим доступу: http://www.konsulat-ukraina.wroclaw.pl/Page/Default.aspx?Page_ID=159

¹⁹ Тхір Б. «ЕКОЛОМІЯ 2011» — поміж сценою і дощем / Б. Тхір [Електронний ресурс] // Наше слово. — 2011. — №31 (31 липня). — Режим доступу: <http://nslowo.pl/content/view/1854/93/>